

EKONOMİ POLİTİK

Krizin Türkiye Ekonomisine Etkileri Neden Bu Denli Şiddetli?

Erinç Yeldan, 8 Temmuz 2009

Yazının başlığında geçen sorunun yanıtı 1990'lı yılların kriz deneyimleri ışığında aslında son derece yalın ve basit: 1990'ların iktisadi kriz dönemlerinin bizlere öğrettiği çok temel bir ders şuydu: *yeni bir krize girmesi en muhtemel ekonomi, uluslararası finans sermayesinin en gözde konumunda olan ekonomidir.*

Türkiye, 2001 sonrasında sergilediği IMF programına sıkı sıkıya bağlılık, özelleştirmeler ve adına “yönetişim” denilen yapısal uyarılama reformlarıyla ekonomisini uluslararası sermayenin çıkar hesaplarına terk etmiş idi. Türkiye ekonomisi bir ucuz ithalat ve ucuz işgücü cennetine dönüştürülür iken, sanayi yapısı taşeronlaştırılmış ve ithalatın finansmanı spekülasyon sermaye hareketlerine bağımlı kılınmıştı. Uluslararası sermaye, Türkiye'nin bu bağıllığını 2003'ten başlayarak açmış olduğu toplam 150 milyar dolarlık net yeni borçlanma ile “ödüllendirmiş” idi. Ulus-ötesi tekeller ve finans sermayesi açısından Türkiye, dolar bazında yüzde 40'ı aşan net finansal getirileri ile sömürüye açık, son derece değerli bir “*yükselen piyasa ekonomisi*” konumundaydı.

Dolayısıyla, dünya finans piyasalarında spekülasyon balonunun patladığı bir ortamda, bu balonun sahte değerler sisteminden nemalanmaya koşullandırılmış bir ekonominin şiddetle çökmesi kaçınılmazdı. Geçen hafta yayımlanan 2009'un ilk çeyreğine ait milli gelir istatistikleri bu gerçeklerin tescilinden ibarettir.

Bu genel değerlendirmelerin ışığında Türkiye'nin milli gelir rakamlarına yakından baktığımızda bu sürecin yansımalarını net olarak görmekteyiz. Aşağıdaki tabloda milli gelir üzerine olan harcama unsurlarının yıllık büyüme oranları ve gayri safi yurt içi hasılasının (GSYİH'nin) büyümesine olan katkıları özetlenmektedir.

Harcama Unsuru	2009 1. çeyrek büyüme	Büyümeye katkı
Yerleşik Hanehalklarının Özel Tüketimi	-9.2	-6.6
Kamu Tüketimi	5.7	0.5
Özel Yatırımlar	-35.8	-8.3
Kamu Yatırımları	24.6	0.6
Stok Değişimleri	..	-7.1
İhracat	-11.3	-2.9
İthalat	-31.9	9.9
GSYİH	-13.8	-13.8

Tablodan çıkan ana sonuç şudur: milli gelirin yüzde 13.8'lik rekor ölçekli daralmasının ardında yatan ana unsur özel tüketim ve yatırım talebinden ve ihracat kayıplarından kaynaklanan çöküştür. Yatırımlar ve ihracattaki daralmanın ardında da ithalatın artık

sürdürülememesi olgusu yatmaktadır. Yıllardır sürdürülen “dış sermaye girişlerine dayalı ithalat” uluslararası sermayenin kapislerine bağımlılığın sonucu olarak finanse edilemez hale gelince özel sektörün sabit sermaye yatırımları ve ihracat “üretimi” de çöküntüye uğramıştır.

Özel sektörün tüketim ve yatırım talebindeki gerilemeler bir dereceye kadar kamu sektöründen kaynaklanan ivmelenmeyle karşılanmaya çabalansa da bu tür katkılar cılız boyutta kalmıştır. Zira kamu sektörünün ulusal ekonomiye olası katkıları artık özelleştirmeler ve “*devletin ekonomideki rolünün küçültülmesi gerekir*” ezberleri altında söz konusu bile olamamaktadır.

Kısacası, ekonomi idaresi ekonomiye müdahale edebileceği para ve maliye politikası aletlerini çoktan elinden çıkartmış durumdadır. Bu şartlar altında, geleceğini piyasanın kısa vadeli, başı bozuk kararlarına terk etmiş olan bir ekonominin böylesine bir çöküntü yaşamış olması hiç de şaşırtıcı değildir.